

УДК 373.2.011.3-051:017:17

Євдокія ХАРЬКОВА

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної і початкової освіти
Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка,
м. Суми, Україна
e-mail: tdljrbz65@ukr.net*

Наталія ПАВЛУЩЕНКО

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної і початкової освіти
Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка,
м. Суми, Україна
e-mail: pavnm1972@ukr.net*

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ**

На основі всебічного вивчення наукових джерел здійснено характеристику ключових понять дослідження «професійно-етична компетентність майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів»; проаналізовано науковий внесок сучасних дослідників у розв'язання проблеми професійно-етичної компетентності педагогів. Здійснено аналіз психолого-педагогічних та філософських джерел, що дав змогу сформулювати авторське поняття «компетенції», яке визначено, як інтелектуальний потенціал особистості, її можливості та здібності; здатність й готовність до успішного розв'язання професійних завдань.

Ключові слова. Концепція; професійно-етичної компетентності; професійно-моральна відповідальність; соціально-моральна зрілість; спілкування на етичних засадах; професійна культура.

Актуальність даної теми зумовлена соціально-педагогічною потребою в професійній підготовці нової генерації фахівців, здатних ефективно реалізовувати ідею особистісно орієнтованої філософії освіти відповідно до компетентнісного підходу, який тлумачить дошкільне дитинство як унікальний період у розвитку здібностей та обдарувань, формуванні основних якостей особистості, що визначатимуть її діяльність протягом усього життя. Спрямованість дошкільної освіти на кінцевий педагогічний результат – усебічний розвиток дитини й забезпечення її успішності на подальших етапах навчання передбачають високий рівень професійної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів (ДНЗ). Серед ключових компетентностей, якими має оволодіти майбутній фахівець дошкільної освіти, професійно-етична має пріоритетне значення. Низка державних нормативно-правових документів підтверджує актуально перспективний характер таких завдань. Насамперед, це Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») (1993 р.), Закони України «Про освіту» (1996 р.), «Про вищу освіту» (2014 р.), «Про дошкільну освіту» (2001 р.), «Про охорону дитинства» (2001 р.). У цих документах на законодавчому рівні закріплено прогресивні фундаментальні зміни, що відбуваються в освітній політиці держави; наголошено на актуалізації методологічного принципу – дитиноцентризму, що, в свою чергою, вимагає від ви-

хователя ДНЗ створення сприятливих умов для збалансованого розвитку та саморозкриття вихованців, зорієнтованості на активізацію їхнього творчого потенціалу.

Значний внесок у розвиток теорії компетентнісного підходу зробили українські вчені такі, як: Г. Беленька, І. Бех, Н. Бібік, В. Бондар, І. Драч, І. Зязюн, С. Калашнікова, О. Коваленко, В. Луговий, Н. Остапчук, О. Савченко, В. Свистун, Ж. Таланова, В. Ягупов та ін.) і зарубіжні науковці Т. Орджі, Дж. Равен, М. Холстед та ін. Вагомими для дослідження є праці Л. Артемової, Г. Беленької, А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Завгородньої, Л. Зданевич, О. Кононко, В. Огнев'юка, Т. Поніманської, Г. Скірко, В. Сухомлинського, К. Ушинського, О. Фунтікової, які висвітлили різні аспекти теорії та методології дошкільної освіти. Натомість, проблема цілісного осмислення процесу формування професійно-етичної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у процесі фахової підготовки вивчена українськими дослідниками фрагментарно.

Мета статті – проаналізувати теоретичні основи проблеми формування професійно-етичної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів

У пошуках можливостей оновлення теоретико-методичних засад процесу формування професійно-етичної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у процесі

фахової підготовки ми виходили з розуміння того, що, по-перше, стратегію і тактику української вищої освіти нині, під впливом стрімких глобалізаційних процесів, визначає програма входження її до загальноєвропейського освітнього простору, головною вимогою якої є висококомпетентний, конкурентоспроможний фахівець (як вища цінність суспільства), здатний працювати у нових умовах; по-друге, як ніколи набирає актуальності питання формування системи етичних цінностей, розвитку відповідальності й моральної самовідданості особистості справи; по-третє, йдеться про перехід від предметноцентристської до людиноцентристської ідеї навчання та виховання, орієнтованій на зміну стратегії набуття особистістю життєвих морально-духовних смислів. Ці вимоги повною мірою відносяться й до особистості фахівця з дошкільної педагогіки, діяльність якого базується саме на загальнолюдських цінностях та нормах моралі: повага до особистості, мистецтво любити, доброчесність, відповідальність, справедливість, співчуття, толерантність, людяність, турбота тощо.

Аналіз наукової літератури довів, що етичні основи професійної діяльності педагога вивчені досить широко, але визначення й обґрунтування положень цілісної концепції формування професійно-етичної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у процесі фахової підготовки не наведено.

Спочатку звернемося до тлумачення поняття «концепція», як-от: концепція визначається як основна думка, задум, що визначає зміст чогонебудь; спосіб пізнання, трактування яких-небудь явищ або конструктивний принцип різних видів діяльності; провідний задум, певний спосіб розуміння, раптове народження ідеї, основної думки, мотиву; система поглядів, що визначають розуміння явищ і процесів, об'єднаних визначальним задумом, провідною ідеєю. Як бачимо, концепція розглядається і як система поглядів, і як задум, що визначає зміст чогонебудь і, як провідна ідея. Тобто, використання цього терміну з позицій педагогіки, психології та філософії є неоднозначним. Концепцію нашого дослідження ми розумітимемо як систему вихідних положень і підходів, що визначає стратегію формування професійно-етичної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у процесі фахової підготовки.

Концептуальні підходи нашого наукового пошуку полягатимуть у розкритті провідного задуму вищезазнаного процесу як конгруентної системи, центральним вектором якої виступатимуть морально-етичні аспекти професійної діяльності майбутніх вихователів дошкільної освіти.

Зважаючи на те, що спрямованість вектору професійної освіти у площину ціннісно-сміслових орієнтирів інтелектуально-моральної педагогіки зумовлює принципову потребу переосмислення всіх чинників впливу на процес формування професійно-етичної компетентності майбутніх фахівців дошкільного профілю, виникає гостра потреба у підготовці компетентної, ерудованої, морально свідомої особистості педагога-гуманіста із загостреним почуттям взаємної поваги і довіри в системі «вихователь-вихованець», естетично визначеними моральними стосунками, небайдужого до життя вихованців, зі здатністю бачити в них особистість, іти назустріч прагненню кожної дитини бути цікавою для інших своїми радіощами або турботами, врешті-решт, бути готовим до виконання свого обов'язку як духовної чесноти особистості.

Таким чином, ми дійшли висновку, що запропонована систематизація вихідних положень ґрунтується на комплексному підході до проблеми формування професійно-етичної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів, яка дала змогу показати взаємозв'язок та взаємообумовленість, зміст і значущість принципів як певного цілісного утворення.

У пошуках наукової істини ми виходили з того, що однією із домінант процесу формування професійно-етичної компетентності майбутніх педагогів-вихователів у процесі фахової підготовки має бути глибоке усвідомлення ними моральної відповідальності й самовідданості професії. На користь цієї думки свідчить хоча б той факт, що основною етичною нормою, яка регулює творчий процес професійної діяльності фахівців дошкільної освіти, є одна із важливих якостей (морально-вольова риса) людини, здатність особистості педагога до виконання суспільно-значущого обов'язку – це відповідальність. Адже саме вона здатна гармонізувати суб'єктивність морально-етичної діяльності вихователя ДНЗ, тут моральна свобода й самодетермінація стають невід'ємними ознаками професійного життя педагога. [9].

Так, Г. В. Беленька зазначає, що вихователь дошкільного навчального закладу має справу із представниками раннього дитячого й дошкільного віку, що пов'язано з особливою правовою та моральною відповідальністю. Адже саме в цей період закладаються основи інтелектуального, особистісного, громадянського розвитку людини; проходить ряд найвагоміших сензитивних періодів; становлення психіки характеризується особливо інтенсивною динамікою, яка навряд чи колись ще повториться. Тому високий освітній рівень, належна фахова та життєва компетентність, моральність і щира любов до дітей майбутнього

вихователя виступають найважливішими складовими його професійної придатності [3]. Вияв доброзичливості, здатності до співпереживання, щирість у вираженні почуттів, людяність, відкритість, підтримка, піклування, справедливість, оптимізм, інтелігентність, мудрість – це ті домінуючі морально-етичні якості вихователя ДНЗ, що детермінують всебічний й гармонійний розвиток дитячої особистості.

Ураховуючи вищезазначене, стає зрозумілим, що професійно-моральна відповідальність вихователя за результати своєї праці постає у структурі особистості фундаментальною цінністю. Для такого вихователя соціально-педагогічні вимоги, моральні закони і принципи, кодекс педагогічної моралі є внутрішніми регуляторами його свідомості, поведінки й діяльності, характеризуючи соціально-моральну зрілість високодуховної особистості. На нашу думку, професійно конструктивний шлях вихователя до-шкілля полягає у свідомому виконанні фахових функцій у відповідності до морально-особистісних переконань і покликання. Своєю чергою, вищим проявом педагогічного обов'язку є самовідданість особистості професії – як її морально-духовний орієнтир буття.

Отже, за нашим дослідженням ми визначили такі показники моральної відповідальності вихователя дошкільного навчального закладу:

- розуміння й усвідомлення особистістю значущості свого обов'язку перед вихованцями, їхніми батьками, суспільством, врешті-решт, перед собою;
- прогнозування, планування й подолання можливих утруднень у професійній діяльності;
- очікування позитивних емоцій від виконання професійних обов'язків;
- самоорганізація діяльності педагога на засадах етично орієнтованої педагогіки;
- здатність відповідати за якість отриманого результату та усвідомлення значущості педагогом наслідків своїх дій для суспільства взагалі й кожної дитини, зокрема.

Одним із складних методологічних питань постає вибір характеру та логіки побудови інтелектуально-моральної взаємодії суб'єктів навчання у фаховій підготовці майбутніх вихователів ДНЗ. Йдеться про стратегічне професійно-педагогічне спілкування на етичних засадах. Дослідники теорії комунікації доводять, що тільки у спілкуванні особистість розкривається по-справжньому, навіть не стільки розкривається особисте «Я», скільки є предметом духовного бачення, джерелом об'єднання людей один до одного. «Як провідна детермінанта всієї системи психічних процесів, станів, властивостей людини спілкування виявляється основним засобом, за допомогою якого здійснюються вихов-

ні впливи на особистість, за необхідності відбувається оптимізація та корекція її психологічного змісту», – робить висновок І. Бех [2].

Слід зазначити, що спілкування матиме особистісно перетворювальний сенс за вимог глибокого розуміння людини, емоційно-ціннісного ставлення до неї й обрання такого способу поведінки з нею, який оптимально відповідав її індивідуальним особливостям. Тому одним із ключових пріоритетів у процесі формування професійно-етичної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у процесі фахової підготовки виступає духовна культуродомінантність професійно-педагогічного спілкування на моральних засадах. У цьому контексті особливої значущості набуває інтеграційний фактор етичності, який виявляється в:

- гуманно особистісній орієнтації суб'єктів навчання: готовності бачити, чути і розуміти один одного, із самоцінним ставленням до іншого;
- морально-перетворювальній спрямованості на співрозмовника: особистісне взаємозбагачення й взаємопроникнення у світ почуттів і переживань один одного;
- дотриманні етичних принципів між учасниками взаємодії (вияв поваги до особистості, його позиції, думок, міркувань) тощо.

Наголосимо, що саме від опанування майбутніми вихователями майстерністю володіння професійно-педагогічним спілкуванням на морально-етичних засадах залежить рівень духовно-розвивального середовища групи вихованців взагалі, й повноцінне становлення кожної дитини, зокрема.

Підсумовуючи, відмітимо: в такий спосіб гуманно-творча взаємодія викладачів та майбутніх вихователів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки виявляється передусім у формуванні гуманістичного світовідчуття в останніх як основи моральної відповідальності особистості перед іншими; оволодінні студентами технікою особистісно орієнтованого спілкування; готовності майбутніх вихователів дошкілля до міжособистісного спілкування, що супроводжується низкою ускладнень (індивідуальні, вікові, комунікативні особливості поведінки дітей); етичній комунікативній спрямованості, відкритості, інтелігентності, ініціативності, довіри у спілкуванні, контактності; ефективності формуванні стилю професійно-педагогічного спілкування; глибокому усвідомленні гасла майбутньої професії педагога «Сила вихователя – в особистісному ставленні до кожної дитини». Серед суб'єктивних чинників, які обумовлюють актуальність побудови авторської концепції виступає проектування компетентнісно

орієнтованого навчання майбутніх вихователів у контексті духовно-моральної парадигми.

Дослідження учених доводять, що компетентнісний підхід характеризується переорієнтацією з процесу на кінцевий результат у діяльній площині (набуття компетенцій), забезпечуючи перехід знань шляхом інтеріоризації особистістю морально-етичних цінностей, здатність майбутнього вихователя ефективно розв'язувати професійні ситуації та завдання, моделювати емоційно-ціннісну суб'єкт-суб'єктну взаємодію, здатність особистісно-професійного саморозвитку упродовж життя. У процесі подальшої реалізації цих наукових орієнтирів у авторському педагогічному процесі очікується проектування компетентісно орієнтованого навчання у фаховій підготовці майбутніх вихователів на засадах етичної педагогіки, в якому виступають структура діяльності, її принципи та норми, методи й етапи реалізації. На наше переконання, результатом такого проектування має стати фахівець, здатний швидко та самостійно адаптуватися до змін в освіті. Так, згідно з теорією Т. А. Садової та Н. М. Бібіка, компетентнісний підхід висуває на перше місце не інформативність студента, а вміння розв'язувати проблеми, що виникають в таких ситуаціях: в процесі пізнання і пояснення явищ дійсності; в оволодінні сучасною технікою; у взаєминах людей в етичних нормах, в оцінці власних вчинків; у практичному житті в процесі виконання соціальних ролей громадянина; у правових нормах і адміністративних структурах, у користувацьких і естетичних оцінках; у виборі професії й оцінці своєї готовності до навчання в професійному навчальному закладі, коли необхідно орієнтуватися на ринок праці; за необхідністю розв'язувати власні проблеми: життєвого самовизначення, вибору стилю й образу життя, способів розв'язування конфліктів [4; 5].

Отже, виходячи з цих позицій, нами виокремлено особливості проектування компетентісно орієнтованого навчання майбутніх вихователів на етичних засадах:

- гармонізація фундаментальної та практичної спрямованості професійної освіти, забезпечення гнучкості й цілісності освітнього процесу у контексті духовно-моральної парадигми;
- сформованість морально-педагогічної самосвідомості майбутніх вихователів, що базується на розвиненому глобальному мисленні;
- проектування індивідуальних освітніх траєкторій студентів на основі дослідницько-пошукової активності;
- сформована сукупність фахових компетенцій у майбутніх вихователів з дошкільної педагогіки (організаційно-конструк-

тивні, освітньовиховні, гностичні, дослідницькі, діагностично-корекційні, координаційно-консультативні);

- здатність до особистісної самореалізації, індивідуально-творчого саморозвитку майбутніх вихователів ДНЗ;
- культивування високого рівня самоорганізації професійно-педагогічної діяльності у майбутніх спеціалістів на основі внутрішньо-етичної рефлексії;
- зорієнтованість майбутніх вихователів на кінцевий результат професійного навчання – здатність ефективно розв'язувати професійні ситуації та завдання, мобілізуючи набуті знання, уміння, навички й досвід.

Таким чином, етично означена організація освітнього процесу у ВНЗ за умови проектування компетентісно орієнтованого навчання сприятиме успішному розв'язанню комплексу вищезазначених завдань у фаховій підготовці майбутніх вихователів ДНЗ. У зв'язку з цим, пріоритетною в організації компетентісно орієнтованої моделі навчання у ВНЗ слід визнати орієнтацію на підготовку якісно нової генерації вихователів як носіїв морально-етичної культури через інтеграційне поєднання поліфункціональних освітніх інформаційно-комунікаційних технологій, засобів професійно-практичної діяльності, цілеспрямованого ціннісного професійного самовдосконалення й саморефлексії на засадах гуманності. Доречно зауважити, що сучасними ученими акцентується увага на дослідженні закономірностей та умов раціональної й успішної діяльності педагога, йдеться про реалізацію практичної підготовки у вищій школі.

Так, О. Самсонова наголошує на тому, що практична підготовка є базовою ціннісною орієнтацією фахівця, містить сукупність взаємозалежних настанов щодо ставлення до самого себе, до колег, роботодавців, до організації взаємодії; ... вона являє собою найважливішу змістову характеристику професійної спрямованості особистості майбутнього фахівця; реалізація практичної підготовки розглядається як допомога студентам у розв'язанні особистісно-значущих проблем і завдань... Вона спрямована на розвиток таких особистісних настанов, що дають кожному студенту можливість стати суб'єктом конкретної професійної діяльності, власного розвитку й зіставити свої можливості з психологічними вимогами до професії [8]. Й додає: «Практична підготовка – обов'язковий компонент освітньо-професійної програми для здобуття кваліфікаційного рівня, що має на меті вироблення навичок і вмінь ефективної та якісної професійної діяльності студентів. Це складник, підсистема професійної компетентності» [8].

Таким чином, наш вибір вихідних методологічних позицій і, пов'язаних з ним уявлень про ефективну, успішну й раціональну педагогічну діяльність побудовано саме на вищезазначених засадах. Згідно з особливостями праксеологічного підходу в авторському педагогічному процесі у ВНЗ очікується оволодіння майбутніми вихователями ДНЗ навичками професійного функціонування в освітньому просторі як передумовою до формування праксеологічних умінь; організація педагогічної діяльності, що забезпечує успішність майбутніх вихователів із урахуванням принципів цілеспрямованості, доцільності, конструктивності, технологічності, інструментальності, практичності й осмисленості; насамкінець, ефективне формування навичок самопізнання, самоорганізації, саморегулювання поведінки й діяльності, внутрішньоетичної рефлексії.

Зробимо спробу доповнити наявні концептуальні підходи ще одним напрямом, який надасть змогу нетрадиційно підійти до розуміння центрального конструкту нашого дослідження «формування професійно-етичної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів». Вважаємо, що інтеграція біоетики в педагогічний процес ВНЗ є принципово новим концептом у теорії та методиці професійної освіти, ціннісно-смісловим орієнтиром у філософії життєтворчості майбутніх фахівців з дошкільної педагогіки. Виникнення біоетики пов'язано з розробленням оновленої системи моральних і духовних орієнтирів, формуванням нового духовного потенціалу науки. У контексті біоетики відбувається переосмислення і збагачення змісту багатьох традиційних понять природничо-наукового і гуманітарного знання – природа, людина, життя, тілесність та ін. Створюється біоетична концепція життя як цілісного феномена, що починає містити в собі аспект духовності. Це якісно змінює всю систему соціально-культурного і духовного смислу наукової діяльності [6].

Наступним закономірним кроком виступатиме зорієнтованість майбутніх вихователів ДНЗ на професійно-етичне самовдосконалення на постійній основі. Для будь-якого педагога цілеспрямова-

на й послідовна робота над собою – необхідна передумова досконалого професійного життя, що забезпечуватиме прискорене професійне сходження фахівця до вершин його фахової майстерності. Характеризуючи етичну природу професійного самовдосконалення, Л. Хоружа відзначає, що «визначення чітких етичних орієнтирів педагогічної професії, усвідомлення вихователем морального сенсу своєї діяльності, дотримання у практичних діях норм і правил етики унеможливають негативні прояви, впливатимуть на формування його професійної культури, світогляду, дадуть змогу гармонізувати усю його сферу суб'єкт-суб'єктної взаємодії. У цьому важливу роль відіграє фахове вдосконалення вихователя, що є обов'язковою умовою його професійного розвитку, складовою педагогічної професії» [7]. Науково-методичним джерелом і програмним координатором цих цілеспрямованих змін має стати педагогічний університет.

Виходячи з цих позицій, вважаємо необхідним зробити низку висновків. Досліджуючи проблему зорієнтованості майбутніх вихователів ДНЗ на професійно-етичне самовдосконалення на постійній основі, основною метою ми визначили:

- створення передумов у просторі вищої школи для цілеспрямованого отримання інформації про особливості реалізації випереджальної стратегії морально-етичних самозмін педагога (усвідомлення ними такої необхідності);
- активізацію мотиваційних ресурсів особистості з точки зору гуманістичної етики; активне якісне перетворення особистістю емоційно-ціннісних самоставлень;
- пошук нових можливостей у розробленні програми професійно-етичного самоздійснення в професійній діяльності.

Підсумовуючи, зазначимо, методологічним базисом цього процесу виступатиме пробудження у майбутнього вихователя дошкільної педагогіки духовної вищості, яка має відбуватися шляхом розгортання універсальної системи загальнолюдських цінностей, вдосконалення його моральної свідомості, насамкінець, сходження педагога до його духовної величі.

Список використаних джерел

1. Аронова Р. С. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців дошкільного виховання у педагогічних коледжах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Запоріжжя, 2016. 20 с.
2. Бех І. Д. Виховання особистості: підручник. К.: Либідь, 2008. 848 с.
3. Беленька Г. В. Формування професійної компетентності майбутніх вихователів дітей дошкільного віку в умовах університетської освіти // Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Сер.: Психолого-педагогічні науки. 2012. № 4. С. 114–119.
4. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / під заг. ред. О. В. Овчарук. К.: К.І.С., 2004. С. 47–52.
5. Садова Т. А. Практичні засади професійно-педагогічної підготовки майбутніх вихователів до організації пізнавальної діяльності дітей // Вісник Глухівського державного педагогічного університету / Глухів. держ. пед. ун-т ім. Олександра Довженка. Глухів: ГНПУ ім.О. Довженка, 2010. Серія: Педагогічні науки. Вип. 16. С. 23–28.

6. Хоружа Л. Л. Етичний розвиток педагога: навч. посіб. К.: Академвидав, 2012. 208 с.
7. Хоружа Л. Л. Теоретичні засади формування етичної компетентності майбутніх учителів початкових класів: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. К., 2004. 412 с.
8. Самсонова О. О. Розвиток професіоналізму вихователів дошкільних навчальних закладів: методичні рекомендації. Запоріжжя: Кругозір, 2015. 64 с.
9. Москальова Л. Ю. Виховання у майбутніх учителів моральноетичної культури: теоретичний та методичний аспекти: монографія / Ін-т пробл. виховання АПН України. Мелітополь : Вид. буд. ММД, 2009. 463 с.

References

1. Aronova, R. S. (2016). *Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv doshkilnoho vykhovannia u pedahohichnykh koledzhakh [Formation of professional competence of future specialists of preschool education at pedagogical colleges]* (PhD thesis abstract). Zaporizhzhia.
2. Bekh, I. D. (2008). *Vykhovannia osobystosti [Upbringing of the personality]*. K.: Lybid.
3. Bielienska, H. V. (2012). Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh vykhovateliv ditei doshkilnoho viku v umovakh universytetskoï osvity [Formation of professional competence of future teachers of preschool children in the conditions of university education]. *Naukovi zapysky [Nizhynskoho derzhavnoho universytetu im. Mykoly Hoholia]. Ser.: Psykholoho-pedahohichni nauky [Scientific notes [Nizhyn State University named after Mykola Gogol]. Series: Psychological and pedagogical sciences]*, 4, 114–119.
4. Bibik, N. M. (2004). Kompetentnisnyi pidkhid: refleksyvnyi analiz zastosuvannia [Competence approach: reflexive application analysis]. In O. V. Ovcharuk (Ed.), *Kompetentnisnyi pidkhid u suchasniï osviti: svitovyi dosvid ta ukraïnski perspektyvy [Competence approach in modern education: world experience and Ukrainian perspectives]*, (pp. 47–52). Kyiv.
5. Sadova, T. A. (2010). Prakseolohichni zasady profesiino-pedahohichnoi pidhotovky maibutnikh vykhovateliv do orhanizatsii piznavalnoi diïalnosti ditei [Praxeological principles of vocational-pedagogical training of future teachers for organization of cognitive activity of children]. *Visnyk Hlukhivskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. Seria: Pedahohichni nauky [Bulletin of Hlukhiv State Pedagogical University. Series: Pedagogical Sciences]*, Vyp. 16, 23–28.
6. Khoruzha, L. L. (2012). *Etychnyi rozvytok pedahoha [Ethical development of the teacher]*. K.: Akademyvday.
7. Khoruzha, L. L. (2004). *Teoretychni zasady formuvannia etychnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv [Theoretical foundations of forming the ethical competence of future teachers of elementary school]* (DSc thesis). Kyiv.
8. Samsonova, O. O. (2015). *Rozvytok profesionalizmu vykhovateliv doshkilnykh navchalnykh zakladiv: metodychni rekomendatsii [Development of professionalism of preschool teachers: methodological recommendations]*. Zaporizhzhia: Kruhozir.
9. Moskalova, L. Yu. (2009). *Vykhovannia u maibutnikh uchyteliv moralnoetychnoi kultury: teoretychni ta metodychni aspekty [Upbringing of future teachers' moral-ethical culture: theoretical and methodological aspects]*. Melitopol.

Євдокія Харькова, Наталія Павлущенко. Формирование профессионально-этической компетентности будущих воспитателей дошкольных образовательных учреждений

На основе всестороннего изучения научных источников осуществлено характеристику ключевых понятий исследования «профессионально-этическая компетентность будущих воспитателей дошкольных учебных заведений»; проанализирован научный вклад современных исследователей в решение проблемы профессионально-этической компетентности педагогов. Осуществлен анализ психолого-педагогических и философских источников, позволил сформулировать авторское понятие «компетенции», которое определено, как интеллектуальный потенциал личности, ее возможности и способности; умение и готовность к успешному решению профессиональных задач.

Ключевые слова: концепция; профессионально-этическая компетентность; профессионально-нравственная ответственность; социально-нравственная зрелость; общение на этических принципах; профессиональная культура.

Yevdokiia Kharkova, Nataliia Pavlushchenko. Formation of professional-ethical competence of future teachers of preschool education institutions

The urgency of the issue is connected with necessity of updating, modernizing and intensifying the process of training a professional of a qualitatively new level, which is caused by the rapid dynamics of the labor market and the rapid progress of various technologies. The teacher plays a dominant and decisive role in solving the daily social-moral problems, because they are regulators of consciousness and behavior of the child's personality. The analysis of scientific literature has shown that ethical foundations of professional activity of the teacher have been studied quite widely, but the definition and substantiation of the provisions of the integral concept of forming professional-ethical competence of future teachers of preschool education institutions in the process of professional training are not given. A thorough analysis of psychological-pedagogical and philosophical sources has made it possible to formulate the author's concept of "competence", which we define as intellectual potential of an individual, his/her capabilities and possibilities; ability and readiness to successfully solve professional tasks. The component structure of professional-ethical competence of future teachers of preschool education institutions is determined, which includes motivational, technological, personal and reflexive components, each of which is characterized by a certain content. Investigating the problem of orientation of future teachers of preschool education institutions to professional-ethical self-improvement on a permanent basis, we have determined the following: creation of preconditions in the space of higher education for the purposeful receiving of information on the peculiarities of implementing a proactive strategy of moral-ethical self-change of the teacher (awareness of such need); activating motivational resources of the individual in terms of humanistic ethics; active qualitative transformation of emotional-value self-attitudes by the personality.

Keywords. Concept; professional-ethical competence; professional-moral responsibility; social-moral maturity; communication on an ethical basis; professional culture.